

Regionale verscheidenheid in bevolkingsconcentraties

Deel 3: Werkzame beroepsbevolking

Mathieu Vliegen en Niek van Leeuwen

Dit derde en laatste deel over de regionale verscheidenheid in de bevolkingsconcentraties sluit af met een beschrijving van regionale verschillen in de werkzame beroepsbevolking. De mate waarin de potentiële beroepsbevolking, en daarbinnen de jongeren en ouderen, in de diverse typen landelijke kern en stedelijk centrum aan het arbeidsproces deelnemen, laat aanzienlijke verschillen zien. Deze verschillen zijn echter grotendeels regionaal bepaald. Per type landelijke kern en stedelijk centrum nemen de onderscheiden leeftijdsgroepen in de Randstadprovincies meer dan gemiddeld deel aan het arbeidsproces. Minder dan gemiddeld participeren ze in bijna alle typen landelijke kern en stedelijk centrum in de drie noordelijke provincies, Zeeland en Limburg. Vooral de positie van de provincie Groningen valt hierbij op. Alle typen landelijke kern en de zeer kleine en kleine stedelijke centra worden daar vaak gekenmerkt door een zeer geringe deelname aan het arbeidsproces. Dit geldt in het bijzonder voor de jongere generatie. In Limburg is het vooral de oudere generatie in de stedelijk centra die minder deelneemt aan het actieve beroepsleven.

1. Inleiding

In dit derde en laatste deel over de regionale verscheidenheid in de bevolkingsconcentraties staat de deelname aan de arbeidsmarkt centraal. Eerst wordt aandacht besteed aan de regionale verscheidenheid in de deelname aan het arbeidsproces door de inwoners van 15 tot 65 jaar, de potentiële beroepsbevolking. Vervolgens komen de jongere en de oudere generatie aan de orde. Deze leeftijdsgroepen staan in het arbeidsmarktbeleid sterk in de belangstelling: de jongeren vanwege hun verschillende kansen tot toetreding tot de arbeidsmarkt en de ouderen vanwege hun eventuele vervroegde uittreding uit het actieve beroepsleven. Bij al deze onderwerpen wordt de vraag gesteld of, en zo ja in hoeverre, er per type bevolkingsconcentratie provinciale verschillen bestaan in de actieve deelname aan het arbeidsproces. Het doel hiervan is een aanvulling te geven op een eerdere constatering dat inwoners van kleinere en middelgrote bevolkingskernen zich iets actiever op de arbeidsmarkt bewegen dan inwoners van stedelijke centra en grote agglomeraties (Vliegen en Van Leeuwen, 2005).

Bij de beantwoording van deze vraag wordt, evenals in de voorafgaande artikelen, voor de diverse typen bevolkingsconcentratie een onderscheid aangehouden tussen bevolkingsconcentraties met minder dan 10 duizend en met 10 duizend of meer inwoners. De eerstgenoemde bevolkingsconcentraties worden aangeduid als landelijke kern en de laatstgenoemde als stedelijk centrum. Afhankelijk van het inwonertal zijn de landelijke kernen en stedelijke centra

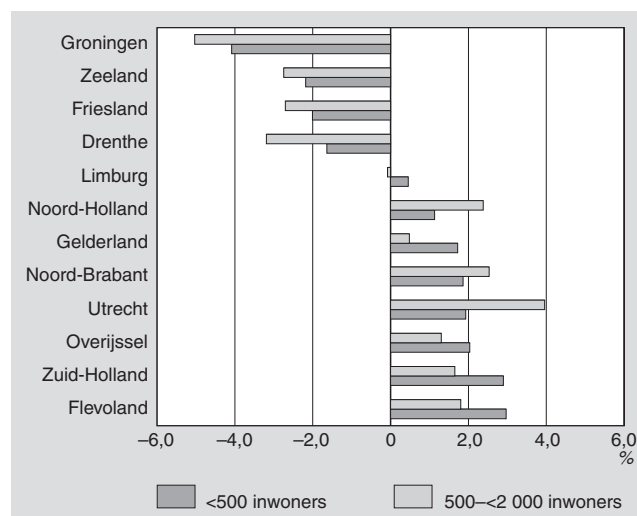
verder onderscheiden in zeer kleine, kleine, middelgrote en grote landelijke kernen of stedelijke centra. Zeer kleine, kleine, middelgrote en grote landelijke kernen zijn achtereenvolgens kernen met minder dan 500 inwoners, 500 tot 2 duizend inwoners, 2 duizend tot 5 duizend inwoners en 5 duizend tot 10 duizend inwoners. Zeer kleine, kleine, middelgrote en grote stedelijke centra zijn achtereenvolgens centra met 10 duizend tot 20 duizend, 20 duizend tot 50 duizend, 50 duizend tot 100 duizend en 100 duizend of meer inwoners. Onder een bevolkingsconcentratie of bevolkingskern wordt een morfologisch aaneengesloten bebouwd gebied met een duidelijk herkenbaar stratenpatroon verstaan, waarin zich minimaal 25 woningen bevinden. Gehuchten of dorpen in de vorm van een lintbebouwing langs wegen, kanalen en rivieren of soortgelijke nederzettingvormen in het landelijke gebied vallen dus niet daaronder (Vliegen et al., 2006).

2. De potentiële beroepsbevolking

Zeet kleine en kleine landelijke kernen

De regionale verscheidenheid in de zeer kleine en kleine landelijke kernen in de deelname aan het arbeidsproces door de potentiële beroepsbevolking is aanzienlijk. Het verschil in deelname tussen de zeer kleine landelijke kernen met de hoogste en de laagste deelname bedraagt 7 procentpunten. Het verschil loopt voor de kleine landelijke kernen zelfs op tot 9 procentpunten (grafiek 1).

1. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 15-64-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen met minder dan 2 duizend inwoners, 2001

De potentiële beroepsbevolking in de Groningse zeer kleine en kleine landelijke kernen blijkt het minst aan het actieve arbeidsproces deel te nemen. Het netto deelnemingspercentage van de potentiële beroepsbevolking in de zeer kleine kernen ligt daar 4 procentpunten onder het landelijk gemiddelde; in de kleine kernen is dit zelfs 5 procentpunten. Een wezenlijk geringere deelname aan het arbeidsproces door de potentiële beroepsbevolking treft men ook aan in de zeer kleine en kleine landelijke kernen in Friesland, Drenthe en Zeeland. Van de netto deelnemingspercentages in de zeer kleine landelijke kernen in deze provincies wijkt dat in de Drentse kernen nog het minst af van het landelijk gemiddelde. Dit geldt echter niet voor de kleine landelijke kernen in Drenthe.

De zeer kleine landelijke kernen met naar verhouding de grootste deelname van de potentiële beroepsbevolking aan het arbeidsproces liggen in Flevoland en Zuid-Holland. Het netto deelnemingspercentage van deze bevolkingsgroep ligt daar 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. Met (bijna) 2 procentpunten meer dan het landelijk gemiddelde volgt de potentiële beroepsbevolking in de Overijsselse, Utrechtse, Noord-Brabantse en Gelderse zeer kleine landelijke kernen.

Ook de kleine landelijke kernen in Flevoland, Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Brabant horen tot de kernen met een grotere deelname. Van die kleine kernen laten de Utrechtse kernen de hoogste deelname zien, met een netto aandeel dat 4 procentpunten boven het landelijk gemiddelde ligt. Behalve de kleine landelijke kernen in de vier genoemde provincies horen ook de Noord-Hollandse kleine landelijke kernen tot de kernen met een relatief hoge deelname door de potentiële beroepsbevolking aan het arbeidsproces. Evenals in de overeenkomstige Noord-Brabantse kernen ligt het netto deelnemingspercentage van de potentiële beroepsbevolking ruim 2 procentpunten boven het landelijk gemiddelde.

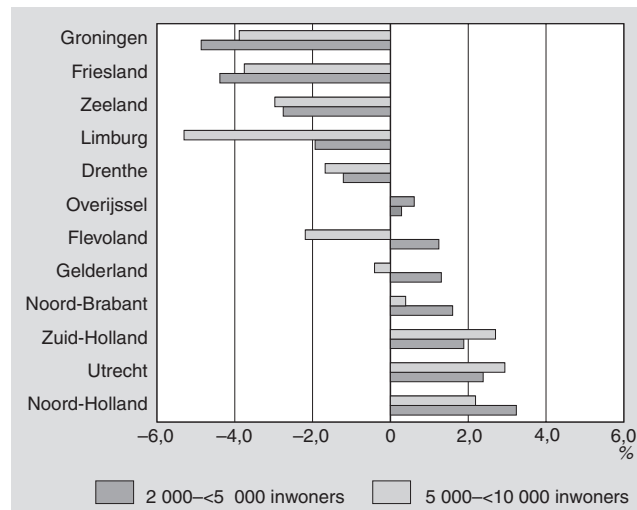
Middelgrote en grote landelijke kernen

De regionale verscheidenheid in de middelgrote en grote landelijke kernen is van dezelfde orde van grootte als die in de beide voorafgaande typen landelijke kern. Het netto verschil in deelname tussen de kernen met de hoogste en laagste deelname door deze bevolkingsgroep bedraagt voor beide typen landelijke kern namelijk 8 procentpunten (grafiek 2).

Aan top van de middelgrote en grote landelijke kernen met de hoogste deelname aan het arbeidsproces door de potentiële beroepsbevolking bevinden zich de desbetreffende kernen in de drie Randstadprovincies. Van alle middelgrote landelijke kernen in deze provincies laten de Noord-Hollandse kernen met ruim 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde het hoogste netto deelnemingspercentage zien. Van alle grote landelijke kernen in dezelfde provincies zijn dit echter de Utrechtse kernen, met bijna 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. Een positieve balans in de arbeidsdeelname van bijna 2 procentpunten boven het landelijk gemiddelde vertonen verder de Noord-Brabantse middelgrote landelijke kernen.

De middelgrote landelijke kernen met een netto deelnemingspercentage onder het landelijk gemiddelde liggen alle

2. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 15-64-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen met 2 duizend tot 10 duizend inwoners, 2001

in de perifere provincies in het noorden, zuidwesten en zuiden van het land. Eenzelfde patroon wordt aangetroffen bij de grote landelijke kernen, zij het dat daartoe ook de grote landelijke kernen in Flevoland behoren.

In de middelgrote landelijke kernen participeert de potentiële beroepsbevolking in de Groningse en Friese kernen het minst in het arbeidsproces. In de Groningse middelgrote landelijke kernen ligt de deelname 5 procentpunten onder het landelijk gemiddelde en in de Friese kernen ruim 4 procentpunten. Daarna komen de Zeeuwse en Limburgse middelgrote landelijke kernen. De Drentse middelgrote kernen wijken in dit opzicht met ruim 1 procentpunt onder het landelijke gemiddelde het minst af.

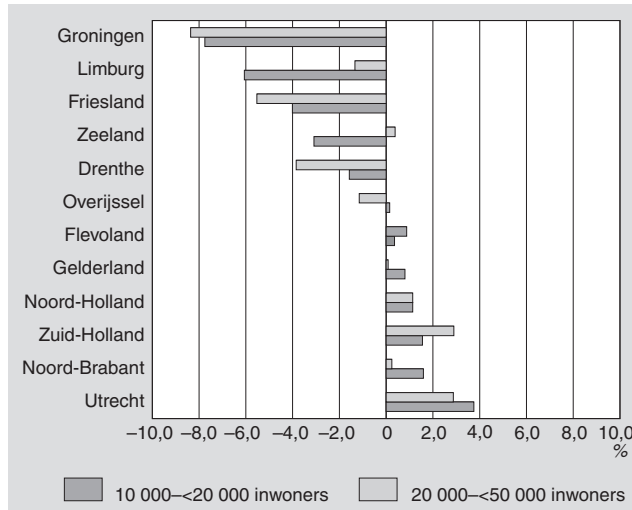
In de grote landelijke kernen participeert de potentiële beroepsbevolking in de Limburgse grote kernen het minst in het arbeidsproces. De desbetreffende deelname ligt daar ruim 5 procentpunten onder het landelijk gemiddelde. Met bijna 4 procentpunten onder dat gemiddelde is de actieve beroepsdeelname in de Groningse en Friese grote landelijke kernen ook relatief gering. In iets mindere mate geldt dit ook voor de Zeeuwse en Drentse grote landelijke kernen.

Zeer kleine en kleine stedelijke centra

De regionale verscheidenheid in de zeer kleine en kleine stedelijke centra wat betreft de deelname aan het arbeidsproces door de potentiële beroepsbevolking is groter dan die in alle voorafgaande typen landelijke kern. Het verschil tussen de hoogste en de laagste netto deelname bedraagt voor beide typen stedelijk centrum ruim 11 procent. Alle zeer kleine stedelijke centra met een netto deelnemingspercentage lager dan het landelijk gemiddelde blijken in de vijf perifere provincies te liggen. Van de vijf kleine stedelijke centra met een lager dan gemiddeld deelnemingspercentage liggen er vier in perifere provincies. De grootste afwijkingen van het gemiddelde worden echter aangetroffen in de kleine stedelijke centra in de drie noordelijke provincies.

Het minst neemt de potentiële beroepsbevolking deel aan het arbeidsproces in de Groningse zeer kleine en kleine stedelijke centra. In de eerstgenoemde stedelijke centra ligt hun netto deelnemingspercentage daar bijna 8 procentpunten onder het landelijk gemiddelde, en in de laatstgenoemde stedelijke centra ruim 8 procentpunten daaronder (grafiek 3).

3. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 15-64-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen met 10 duizend tot 50 duizend inwoners, 2001

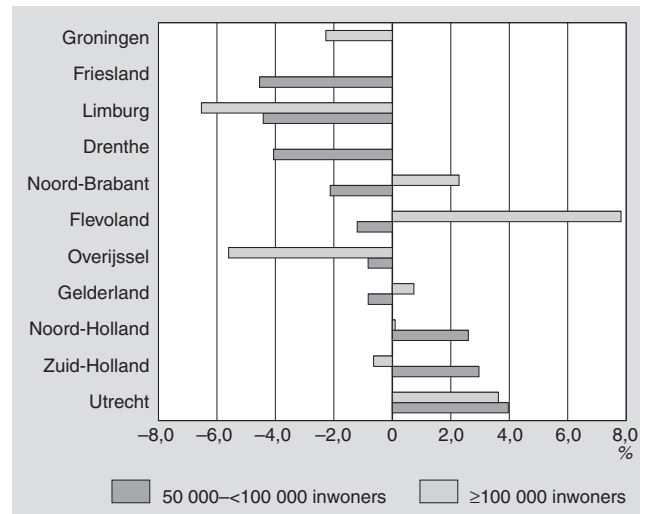
Ook in de Limburgse zeer kleine stedelijke centra is de deelname met 6 procentpunten onder het landelijk gemiddelde relatief gering. Dit geldt ook voor de Friese kleine stedelijke centra, waar het netto deelnemingspercentage bijna 6 procentpunten lager is dan het landelijk gemiddelde. Van de zeer kleine en kleine stedelijke centra met een positief saldo ten opzichte van het landelijk gemiddelde laten de Utrechtse stedelijke centra de hoogste deelname zien. De desbetreffende netto deelname ligt in de zeer kleine stedelijke centra in die provincie bijna 4 procentpunten en in de kleine stedelijke centra 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde.

Middelgrote en grote stedelijke centra

De regionale verscheidenheid in de middelgrote stedelijke centra is van dezelfde orde van grootte als die in de diverse typen landelijke kern. Het netto verschil tussen de middelgrote stedelijke centra met de hoogste en de laagste deelname bedraagt namelijk bijna 9 procentpunten. Ten opzichte van het landelijk gemiddelde laten alleen de middelgrote stedelijke centra in de drie Randstadprovincies een positieve balans zien, met een deelname die varieert van 4 procentpunten boven het landelijk gemiddelde in de Utrechtse centra tot bijna 3 procentpunten boven dat gemiddelde in de Noord-Hollandse centra. Van de middelgrote stedelijke centra met een netto deelnemingspercentage onder het landelijk gemiddelde laten de centra in de drie perifere provincies Friesland, Limburg en Drenthe de laagste cijfers zien. De deelname aan het arbeidsproces door

de potentiële beroepsbevolking ligt daar ruim 4 procentpunten onder het landelijk gemiddelde (grafiek 4).

4. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 15-64-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen met 50 duizend of meer inwoners, 2001

De regionale verscheidenheid in de grote stedelijke centra is verreweg het grootst van alle landelijke kernen en stedelijke centra. Het verschil tussen de centra met het hoogste en het laagste deelnamecijfer bedraagt hier ruim 14 procentpunten. De hoogste participatie in het arbeidsproces wordt aangetroffen in het groot stedelijk centrum van Flevoland. Het netto deelnemingscijfer ligt daar ruim 8 procent boven het landelijk gemiddelde.

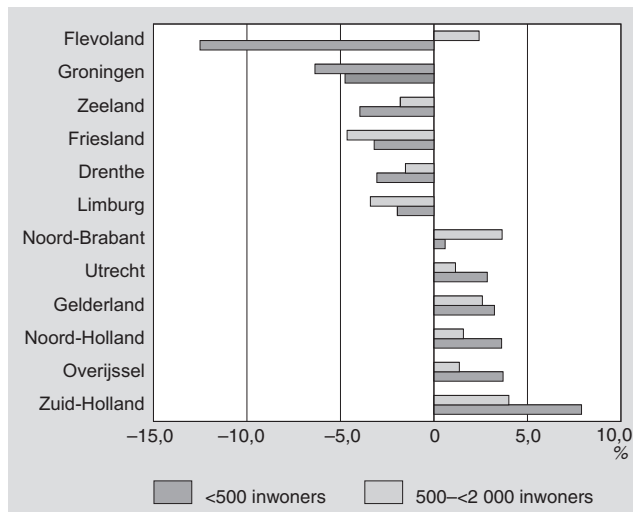
De Limburgse en Overijsselse grote stedelijke centra zijn de stedelijke centra met een grote negatieve balans in de actieve deelname van hun potentiële beroepsbevolking aan het arbeidsproces. De netto deelname is daar respectievelijk ruim 6 en ruim 5 procentpunten minder dan het landelijk gemiddelde.

3. Jongeren van 15 tot 25 jaar

Zeet kleine en kleine landelijke kernen

In de zeer kleine landelijke kernen is de regionale verscheidenheid met betrekking tot de arbeidsparticipatie van jongeren van 15 tot 25 jaar zeer groot. Het netto verschil in de deelname tussen de kernen met het hoogste en het laagste deelnamecijfer bedraagt ruim 20 procentpunten. Twee uitschieters zijn daarvoor verantwoordelijk. In de zeer kleine kernen waarin de deelname boven het landelijk gemiddelde ligt, zijn dit de jongeren in de Zuid-Hollandse kernen. Hun deelname aan het arbeidsproces ligt 8 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. De andere uitschieter vormen de zeer kleine landelijke kernen in Flevoland, waar het netto deelnemingscijfer ruim 12 procentpunten onder dat gemiddelde ligt (grafiek 5).

5. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 15-24-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen met minder dan 2 duizend inwoners, 2001

Behalve de jongeren in de Flevolandse zeer kleine landelijke kernen nemen ook de jongeren in de zeer kleine landelijke kernen in alle perifeer gelegen provincies minder dan gemiddeld actief deel aan het arbeidsproces. Van deze jongeren participeren de jongeren in de Groningse en Zeeuwse kernen het minst. Het netto deelnemingscijfer van die jongeren ligt namelijk bijna 5, respectievelijk 4 procentpunten onder het landelijk gemiddelde. Naar verhouding nog het meest werken de jongeren in deze kernen in Limburg. Hun participatiegraad ligt namelijk 'slechts' 2 procentpunten onder het landelijk gemiddelde.

Naast de jongeren in de Zuid-Hollandse zeer kleine landelijke kernen nemen ook de jongeren in de overeenkomstige kernen in Overijssel, Gelderland, Utrecht en Noord-Holland meer dan gemiddeld deel aan het arbeidsproces.

In vergelijking met de regionale verscheidenheid onder jongeren in de zeer kleine landelijke kernen is de verscheidenheid in de kleine landelijke kernen minder groot. Het verschil in het netto deelnemingspercentage tussen het hoogste en het laagste netto deelnemingspercentage belooft hier 'slechts' ruim 10 procentpunten. De participatiegraad van de jongeren in deze kernen laat een tweedeling zien tussen de jongeren in de perifeer en de centraal gelegen provincies. Jongeren in de kleine landelijke kernen in de centraal gelegen provincies zijn meer dan gemiddeld werkzaam, terwijl jongeren in de overeenkomstige kernen in de perifeer gelegen provincies dat minder dan gemiddeld zijn.

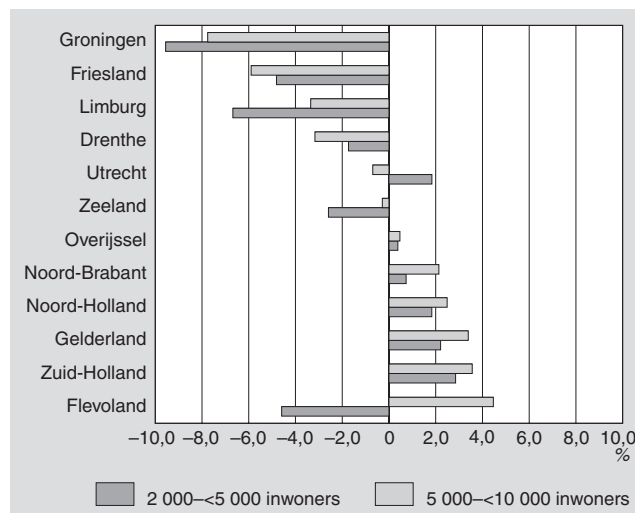
Het actiefst op de arbeidsmarkt zijn de jongeren in de Zuid-Hollandse en Noord-Brabantse kleine landelijke kernen. Hun netto deelnamecijfer ligt daar 4, respectievelijk ruim 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. Van de jongeren in de kleine landelijke kernen in de perifeer gelegen provincies nemen de Groningse jongeren het minst deel aan het arbeidsproces. Hun netto deelnamecijfer ligt ruim 6 procentpunten onder het landelijk gemiddelde. Ook de jongeren in de Friese en Limburgse kleine landelijke kernen zijn minder actief op de arbeidsmarkt.

Middelgrote en grote landelijke kernen

Onder jongeren is de regionale verscheidenheid in de middelgrote landelijke kernen iets groter dan die in de kleine landelijke kernen. Het verschil in participatie door de jongeren in kernen met de hoogste en de laagste netto deelname bedraagt namelijk ruim 12 procentpunten. Het meest actief op de arbeidsmarkt zijn de jongeren in de middelgrote kernen in Flevoland. Hun netto deelnemingscijfer ligt daar ruim 4 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. Meer dan gemiddeld nemen ook de jongeren in de Zuid-Hollandse en Gelderse middelgrote landelijke kernen deel aan het arbeidsproces, met ruim 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. Dit geldt in iets mindere mate ook voor de jongeren in de Noord-Hollandse en Noord-Brabantse overeenkomstige kernen (*grafiek 6*).

De jongeren in de middelgrote landelijke kernen in de drie noordelijke provincies en in Limburg nemen relatief met minst deel aan het arbeidsproces. De laagste deelnemingscijfers worden in dit type landelijke kern aangetroffen onder de Groningse en Friese jongeren, met een netto deelnemingscijfer van respectievelijk bijna 8 en bijna 6 procentpunten onder het landelijk gemiddelde.

6. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 15-24-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen van 2 duizend tot 10 duizend inwoners, 2001

De regionale verscheidenheid in de grote landelijke kernen komt overeen met de verscheidenheid in de middelgrote landelijke kernen. Ook hier bedraagt het verschil in participatie door de jongeren in de betreffende kernen met de hoogste en de laagste netto deelname ruim 12 procentpunten. Met 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde blijken de jongeren in de Zuid-Hollandse kernen het meest actief te zijn. Ook de jongeren in de grote landelijke kernen in Gelderland, Utrecht en Noord-Holland zijn bovengemiddeld actief (*grafiek 6*).

In tegenstelling tot de Flevolandse jongeren in de middelgrote landelijke kernen behoren hun provinciegenoten in de grote landelijke kernen tot de jongeren die minder actief zijn in het arbeidsproces. Hun netto deelname ligt, samen met dat van de jongeren in de Friese grote landelijke kernen, ruim 4 procentpunten onder het landelijk gemiddelde.

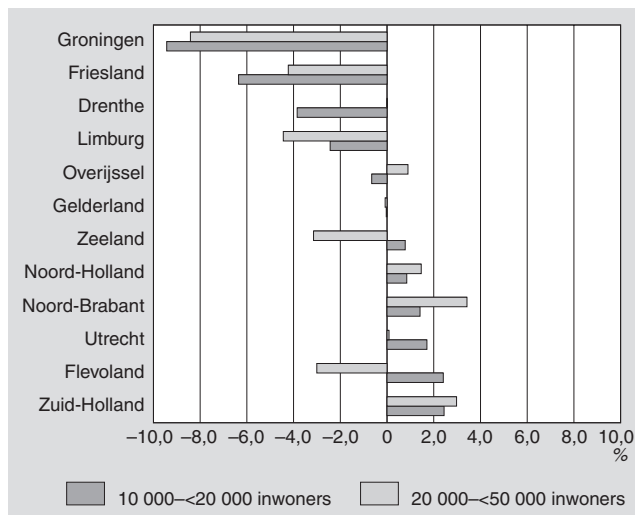
De Groningse en Limburgse jongeren in dit type landelijke kern zijn echter nog minder actief op de arbeidsmarkt, met een netto deelnemingscijfer van respectievelijk ruim 9 en ruim 6 procentpunten onder het landelijk gemiddelde.

Zeer kleine en kleine stedelijke centra

De regionale verscheidenheid in de zeer kleine en kleine stedelijke centra is onder jongeren van dezelfde orde van grootte als de regionale verscheidenheid in de middelgrote en grote landelijke kernen, met een verschil in netto deelname van bijna 12 procentpunten (grafiek 7).

In de categorie zeer kleine stedelijke centra vertonen de jongeren in Zuid-Holland en Flevoland het meest actieve gedrag op de arbeidsmarkt. Hun netto deelnemingscijfer ligt ruim 2 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. In de categorie kleine stedelijke centra laten de Zuid-Hollandse jongeren dit soort actief gedrag ook zien, nu samen met de Noord-Brabantse jongeren. De netto participatiegraad van de Zuid-Hollandse en Noord-Brabantse jongeren ligt circa 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde voor dit type stedelijk centrum. Zowel in de zeer kleine als in de kleine stedelijke centra nemen de Groningse jongeren het minst deel aan het arbeidsproces. Hun netto deelname ligt in de zeer kleine stedelijke centra ruim 9 procentpunten en in de kleine stedelijke centra ruim 8 procentpunten onder het landelijk gemiddelde.

7. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 15-24-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen van 10 duizend tot 50 duizend inwoners, 2001

Wat betreft de regionale verscheidenheid in de zeer kleine stedelijke centra, valt in vergelijking met het landelijk gemiddelde ook de relatief grote afwezigheid van de Friese jongeren op de arbeidsmarkt op. Hun netto deelname ligt namelijk ruim 6 procentpunten onder dat gemiddelde. Ook de Drentse en Limburgse jongeren in deze stedelijke centra zijn minder sterk vertegenwoordigd op de arbeidsmarkt.

Tot de jongeren in de kleine stedelijke centra met een vrij lage deelname aan het arbeidsproces behoren behalve de Groningse jongeren opnieuw de Friese en de Limburgse

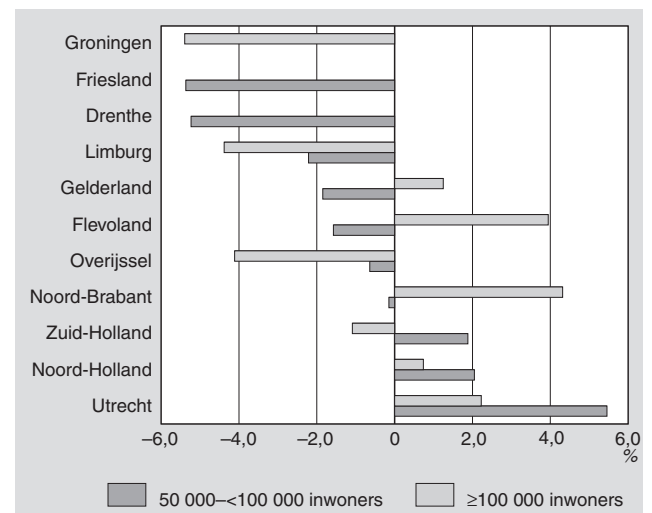
jongeren. Hun netto participatiegraad bedraagt hier ruim 4 procentpunten minder dan het landelijk cijfer. Ook de jongeren in dit type stedelijk centrum in Zeeland en Flevoland laten in dit opzicht een negatief saldo zien, met een netto participatiegraad die 3 procentpunten onder het landelijk gemiddelde ligt.

Middelgrote en grote stedelijke centra

Ook de regionale verscheidenheid onder jongeren in de middelgrote stedelijke centra is aanzienlijk. Het verschil tussen die stedelijke centra met de hoogste en de laagste relatieve deelname bedraagt voor de daarin woonachtige jongeren bijna 11 procentpunten. Van de tien provincies met middelgrote stedelijke centra laten slechts de jongeren in de drie Randstadprovincies een bovengemiddelde deelname zien aan het arbeidsproces. De jongeren in de Utrechtse middelgrote stedelijke centra zijn het meest actief, met een netto participatiegraad van ruim 5 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. De netto participatiegraad van de jongeren in de middelgrote stedelijke centra in de twee andere Randstadprovincies ligt 2 procentpunten boven dat gemiddelde (grafiek 8).

De jongeren in deze nederzettingvorm in de andere zeven provincies laten allen een negatieve balans zien. Relatief grote afwijkingen van het gemiddelde worden aangetroffen in de Friese en Drentse middelgrote stedelijke centra, waar de netto deelname van de daarin woonachtige jongeren ruim 5 procentpunten onder het landelijk gemiddelde ligt. De netto participatiegraad van de jongeren in de middelgrote stedelijke centra in Limburg, Gelderland en Flevoland wijkt iets minder van het landelijk gemiddelde af.

8. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 15-24-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen met 50 duizend of meer inwoners, 2001

De regionale verscheidenheid in de grote stedelijke centra ten aanzien van de beroepsdeelname door de jongeren is in vergelijking met die in de middelgrote stedelijke centra iets minder groot. Het verschil tussen het hoogste en laagste deelnamecijfer bedraagt hier namelijk ruim 9 procentpunten.

Van de negen provincies met grote stedelijke centra laten de jongeren in die stedelijke centra in vijf provincies een bovengemiddelde deelname aan het arbeidsproces zien. Daarvan zijn de jongeren in de Noord-Brabantse grote stedelijke centra het meest actief, met een netto deelnemingscijfer dat ruim 4 procentpunten boven het landelijk gemiddelde ligt. De jongeren in het Flevolandse groot stedelijk centrum zijn ook vrij actief, met een bovengemiddeld netto deelnemingscijfer van bijna 4 procentpunten.

Van de jongeren in de grote stedelijke centra in de vier provincies die minder dan gemiddeld aan het arbeidsproces deelnemen, laten vooral de Groningse, Overijsselse en Limburgse jongeren in die stedelijke centra de laagste deelnamecijfers zien. De netto deelname van de Groningse jongeren ligt ruim 5 procentpunten onder het landelijk gemiddelde, en dat van de Overijsselse en Limburgse jongeren ruim 4 procentpunten.

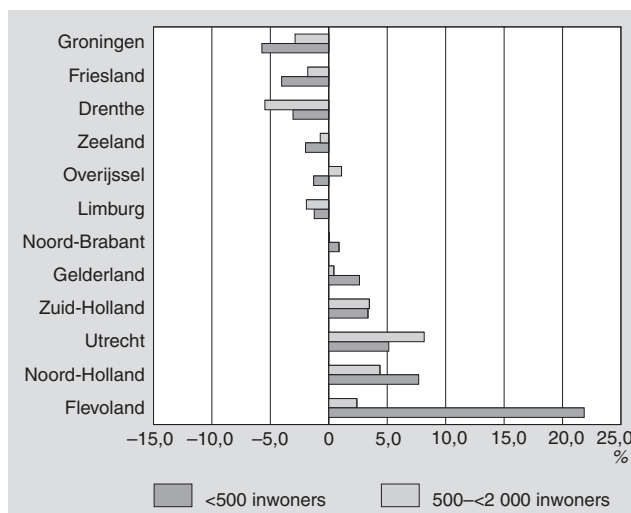
4. Ouderen van 55 tot 65 jaar

Zeer kleine en kleine landelijke kernen

In de zeer kleine landelijke kernen is de regionale diversiteit in actieve beroepsdeelname door de ouderen zeer groot, wat voornamelijk te wijten is aan de omvangrijke deelname door hun leeftijdsgenoten in de Flevolandse kernen. Hun netto deelname ligt daar namelijk bijna 22 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. Ook de ouderen in de zeer kleine landelijke kernen in de Randstadprovincies zijn nog zeer actief op de arbeidsmarkt. In vergelijking met het landelijk gemiddelde is de netto deelname van de Noord-Hollandse ouderen in dit type landelijke kern bijna 8 procentpunten hoger. Die van de Utrechtse en Zuid-Hollandse ouderen ligt respectievelijk ruim 5 en ruim 3 procentpunten boven het gemiddelde (*grafiek 9*).

De ouderen in de zeer kleine landelijke kernen in de drie noordelijke provincies en in Zeeland bewegen zich daarentegen veel minder op de arbeidsmarkt. Het minst doen dat de ouderen in de Groningse zeer kleine landelijke kernen.

9. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 55-64-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijk gemiddelde: bevolkingskernen met minder dan 2 duizend inwoners, 2001

Hun netto deelnemingscijfer ligt daar bijna 6 procent onder het landelijk gemiddelde. Voor de Friese ouderen is de deelname 4, voor de Drentse ouderen 3 en voor de Zeeuwse ouderen 2 procentpunten minder.

In de kleine landelijke kernen is de regionale verscheidenheid wat betreft de activiteit van ouderen op de arbeidsmarkt minder groot dan die in de zeer kleine landelijke kernen. Met een verschil van ruim 13 procentpunten in de netto deelname tussen het hoogste en het laagste deelnamecijfer, is die regionale verscheidenheid niettemin aanzienlijk. De Utrechtse ouderen in de kleine landelijke kernen steken hier qua participatie met kop en schouders boven alle andere ouderen uit. Hun netto participatiegraad ligt namelijk ruim 8 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. Ook de ouderen in de kleine landelijke kernen in Noord- en Zuid-Holland en in Flevoland zijn nog relatief actief op de arbeidsmarkt.

De ouderen in de kleine landelijke kernen in de vijf perifeer gelegen provincies zijn daarentegen minder actief op de arbeidsmarkt. Dit is vooral het geval voor de Drentse ouderen in deze nederzettingvorm. Hun netto deelnamecijfer ligt ruim 5 procentpunten onder het landelijk gemiddelde.

Middelgrote en grote landelijke kernen

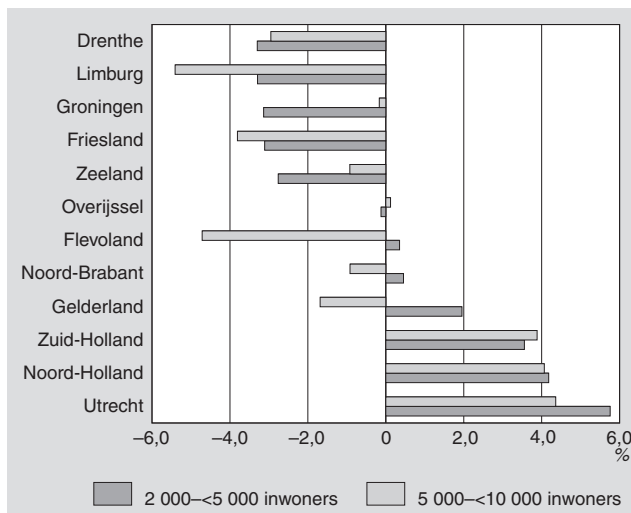
Ten opzichte van de regionale verscheidenheid in de zeer kleine en kleine landelijke kernen is de verscheidenheid in de middelgrote en grote landelijke kernen wat betreft de arbeidsdeelname van de daarin wonende ouderen minder groot. Het verschil tussen de kernen met het hoogste en het laagste netto deelnamecijfer door ouderen belooft hier 9 procentpunten voor de middelgrote en bijna 10 procentpunten voor de grote landelijke kernen. Ouderen in de middelgrote en grote landelijke kernen in de drie Randstadprovincies zijn het meest actief op de arbeidsmarkt. In beide typen landelijke kern nemen de Utrechtse ouderen het meest deel, gevolgd door de Noord-Hollandse en de Zuid-Hollandse ouderen. In de middelgrote kernen ligt hun netto participatiegraad achtereenvolgens bijna 6, ruim 4 en ruim 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde. In de grote landelijke kernen zijn de verschillen in participatiegraad minder groot: circa 4 procentpunten boven het landelijk gemiddelde (*grafiek 10*).

De ouderen in de middelgrote landelijke kernen in de vijf perifeer gelegen provincies laten opnieuw een negatieve balans zien in hun actieve participatie op de arbeidsmarkt. Hun netto deelnemingscijfer ligt er circa 3 procentpunten onder het landelijk gemiddelde. Ook de ouderen in de grote landelijke kernen in drie van de vijf perifeer gelegen provincies, namelijk Friesland, Drenthe en Limburg, nemen aanzienlijk minder deel aan het arbeidsproces. Het minst actief zijn de ouderen in de Limburgse grote landelijke kernen, met een netto participatiegraad die ruim 5 procentpunten onder het landelijk gemiddelde ligt.

Zeer kleine en kleine stedelijke centra

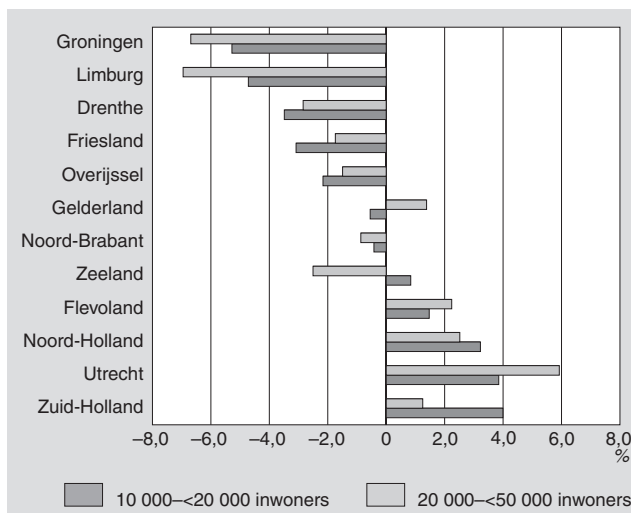
De regionale verscheidenheid in de zeer kleine stedelijke centra ten aanzien van de deelname aan het arbeidspro-

10. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 55-64-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen van 2 duizend tot 10 duizend inwoners, 2001

ces door de ouderen is minder groot dan die in de kleine stedelijke centra. In de eerstgenoemde stedelijke centra bedraagt het verschil in de netto participatiegraad tussen de stedelijke centra met het hoogste en het laagste netto deelnamecijfer ruim 9 procentpunten. In de laatstgenoemde stedelijke centra loopt dit verschil op tot 13 procentpunten (grafiek 11).

11. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 55-64-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen van 10 duizend tot 50 duizend inwoners, 2001

Van alle ouderen in de zeer kleine stedelijke centra werken hun leeftijdsgenoten in de drie Randstadprovincies nog het meest. In de Zuid-Hollandse en Utrechtse zeer kleine stedelijke centra ligt hun netto deelnamecijfer 4 procentpunten boven het landelijk gemiddelde, en in de Noord-Hollandse overeenkomstige stedelijke centra ruim 3 procentpunten. De ouderen in de zeer kleine stedelijke centra in de drie noordelijke provincies, Overijssel en Limburg werken daarentegen veel minder vaak. Dit geldt vooral voor de Groningse en Limburgse ouderen in die stedelijke centra. Hun

netto participatiegraad ligt daar circa 5 procentpunten onder het landelijk gemiddelde.

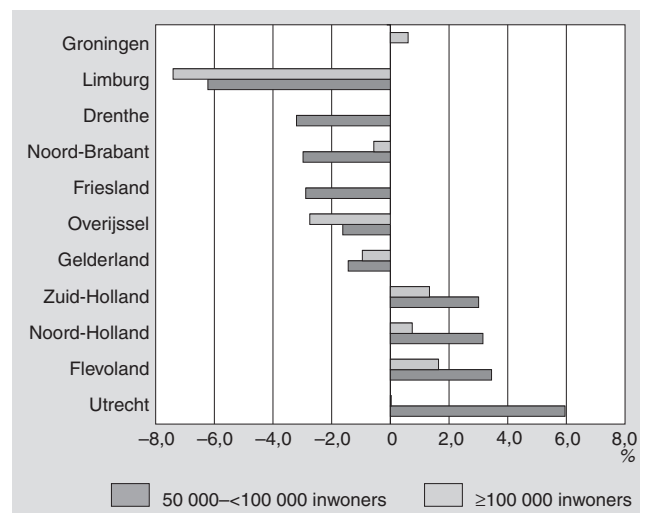
Ten opzichte van het desbetreffende landelijk gemiddelde nemen vooral de Limburgse en Groningse ouderen in de kleine stedelijke centra nog minder deel aan het arbeidsproces dan hun leeftijdsgenoten in de zeer kleine stedelijke centra. De netto participatiegraad van de Limburgse en Groningse ouderen in die kleine stedelijke centra ligt namelijk respectievelijk 7 en ruim 4 procentpunten onder het gemiddelde.

Middelgrote en grote stedelijke centra

Met ruim 12 procentpunten verschil tussen stedelijke centra met de hoogste en de laagste netto deelname is de regionale verscheidenheid in de middelgrote stedelijke centra wat betreft de arbeidsparticipatie van ouderen bijna even groot als die in de kleine stedelijke centra. De ouderen in de middelgrote stedelijke centra in de provincie Utrecht nemen namelijk met 6 procentpunten boven het gemiddelde veel vaker deel aan het arbeidsproces, terwijl het netto deelnamecijfer van hun Limburgse leeftijdsgenoten in deze stedelijke centra ruim 6 procentpunten onder het gemiddelde ligt (grafiek 12).

Behalve de Utrechtse ouderen zijn ook hun leeftijdsgenoten in Flevoland, Noord-Holland en Zuid-Holland nog bovenboven gemiddeld op de arbeidsmarkt actief. Hun netto participatiegraad ligt circa 3 procentpunten boven het landelijk gemiddelde.

12. Verschil tussen het netto deelnemingspercentage van de 55-64-jarigen aan beroepsarbeid per provincie en het landelijke gemiddelde: bevolkingskernen van 50 duizend of meer inwoners, 2001

In de grote stedelijk centra blijkt de regionale verscheidenheid in de arbeidsparticipatie van de ouderen minder groot te zijn dan die in de middelgrote steden. Het verschil tussen de centra met het hoogste en het laagste deelnamecijfer bedraagt hier 9 procentpunten. De omvang van dit verschil is uitsluitend te wijten aan de geringe participatiegraad van de Limburgse ouderen in dit type stedelijk centrum. Die participatiegraad ligt namelijk ruim 7 procentpunten onder het landelijk gemiddelde.

5. Besluit

De regionale verscheidenheid in de diverse typen landelijke kern en stedelijk centrum is wat betreft de actieve deelname aan het arbeidsproces door de potentiële beroepsbevolking als geheel, en door de jongeren en ouderen afzonderlijk, aanzienlijk. Voor de potentiële beroepsbevolking als geheel is de regionale verscheidenheid in de stedelijke centra in bijna alle gevallen iets groter dan die in de landelijke kernen. Voor de jongeren en ouderen is sprake van een minder eenduidige situatie. Zo is voor de jongeren de regionale verscheidenheid in de middelgrote en grote landelijke kernen iets groter dan die in alle typen stedelijk centrum. Voor de ouderen is de regionale verscheidenheid in de zeer kleine en kleine landelijke kernen groter dan die in alle typen stedelijk centrum.

Wat betreft de deelname aan het arbeidsproces door de potentiële beroepsbevolking is grofweg een scheidslijn aanwijsbaar tussen alle typen landelijke kern en stedelijk centrum in de vijf meer perifeer gelegen provincies en de betreffende kernen en centra in de overige, meer centraal gelegen provincies. De participatiegraad van de potentiële beroepsbevolking in de landelijke kernen en stedelijke centra in de meer perifeer gelegen provincies is in vergelijking met het landelijk gemiddelde op één enkele uitzondering na lager dan gemiddeld. Het omgekeerde is het geval in de landelijke kernen en stedelijke centra in de meer centraal gelegen provincies. Kenmerkend voor de deelname aan het arbeidsproces door de potentiële beroepsbevolking in die kernen en centra, is dat op een aantal uitzonderingen na de potentiële beroepsbevolking daar bovengemiddeld aan dat proces deelneemt. Die uitzonderingen hebben vooral betrekking op de deelname door deze bevolkingsgroep in de middelgrote stedelijke centra van de niet-Randstadprovincies.

Een soortgelijk patroon doet zich ook voor bij de arbeidsdeelname door de jongeren. Ook hier is grotendeels een scheidslijn aanwijsbaar in de arbeidsdeelname door jongeren in alle landelijke kernen en stedelijke centra in de vijf perifeer gelegen provincies en de deelname door de jon-

geren in die kernen en centra in de meer centraal gelegen provincies. De participatiegraad van de eerstgenoemde jongeren ligt op twee uitzonderingen na onder het landelijk gemiddelde. De jongeren in de landelijke kernen en stedelijke centra in de meer centraal gelegen provincies nemen daarentegen overwegend bovengemiddeld deel aan het arbeidsproces. De uitzonderingen hebben vooral betrekking op de deelname door jongeren in sommige typen stedelijk centrum in Overijssel, Gelderland, Zuid-Holland en Noord-Brabant.

Het regionale patroon in de arbeidsparticipatie door de ouderen is iets ingewikkelder. Ook hier ligt de participatiegraad van de ouderen in de landelijke kernen en stedelijke centra in de meer perifeer gelegen provincies op twee uitzonderingen na onder het landelijk gemiddelde. Wat betreft de arbeidsparticipatie van de ouderen in de landelijke kernen en stedelijke centra in de meer centraal gelegen provincies is echter hier eerder sprake van een onderscheid tussen de drie Randstadprovincies en Flevoland enerzijds en Noord-Brabant, Overijssel en Gelderland anderzijds. In de eerstgenoemde vier provincies nemen de ouderen in alle landelijke kernen en stedelijke centra bovengemiddeld deel aan het arbeidsproces, terwijl dit veelal niet het geval is in de laatstgenoemde drie provincies. Dat laatste geldt vooral voor de ouderen in de stedelijke centra in Noord-Brabant, Overijssel en Gelderland. De ouderen in de landelijke kernen in die drie provincies nemen doorgaans wel bovengemiddeld deel aan het arbeidsproces.

Literatuur

Vlieden, M. en N. van Leeuwen, 2005, Bevolgingsconcentraties: van kleine kernen tot grote agglomeraties. *Bevolkingstrends* 53(4), blz. 14–21.

Vlieden, M., N. van Leeuwen en F. Kerkvliet, 2006, Bevolkingskernen in Nederland opnieuw afgebakend. CBS website, thema Ruimte, Publicaties, www.cbs.nl.